УДК 344.3 : 343.19 : 343.163
DOI: https://doi.org/10.31359/2079.6242.2025.51.188

Армен НЕРСЕСЯН,
кандидат юридичних наук,
відділ проблем кримінальної юстиції та кримінології
Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України
старший науковий співробітник ,
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-0890-283X
e-mail: sabiry4@gmail.com

ВІЙСЬКОВА ЮСТИЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

У статті розглядається проблема формування військової юстиції в Україні. Автор визначає, що військова юстиція є організаційно-правовим механізмом для забезпечення належного дотримання законності в сфері національної безпеки та оборони України. Констатується що станом на сьогодні військова юстиція як система відповідних державних органів в Україні відсутня, фактично створено лише Військову службу правопорядку, яка має обмежені правоохоронні функції у військовій сфері. Автор зазначає про необхідність створення належної системи військової юстиції в умовах широкомасштабного російського вторгнення в Україну. Водночас, навіть після завершення воєнних дій і скасування воєнного стану в Україні потреба у відповідних органах не зникне, оскільки залишиться потреба в юридичному забезпеченні боєздатності ЗСУ та в урегулюванні відносин у військовій сфері.

Проаналізовані основні законопроєкти щодо відновлення функціонування військової юстиції в Україні. Зроблено наголос, що законотворча діяльність парламенту в згаданій сфері є недостатньою в нинішніх умовах. Визначено, що законодавцеві варто було б, у першу чергу, розглянути питання створення в Україні повноцінної військової поліції та військової прокуратури як органів, що мали б належну кваліфікацію для протидії військовим кримінальним правопорушенням та інших кримінальним правопорушенням в секторі безпеки та оборони.

На підставі аналізу наукових праць визначено, що поняття «військова юстиція» може сприйматись як у широкому (доктринальному), так і у вузькому (інструментальному) розумінні. У широкому (доктринальному) розумінні військова юстиція є елементом державного механізму забезпечення правопорядку в секторі національної безпеки та оборони України, спрямованим на запобігання та протидію правопорушенням (адміністративним та кримінальним) у цій сфері, а також на захист прав, свобод та законних інтересів учасників відповідних правовідносин.

Військова юстиція, як зазначалося вище, у вузькому (інструментальному) розумінні являє собою саме систему окремих спеціалізованих органів, покликаних врегульовувати та охороняти правові відносини в окремому державному секторі – секторі безпеки і оборони України. І доцільність створення кожного окремого органу військової юстиції в Україні потребує додаткової аргументації і більш глибокого вивчення, у тому числі й кількісно-якісних показників та динаміки кримінальних правопорушень у секторі безпеки та оборони.

Ключові слова: *юстиція, військова юстиція, військові правопорушення, військові злочини, військова поліція, військова прокуратура, Сили оборони України, воєнний стан.*

Постановка проблеми. Актуальність досліджень військової юстиції в Україні визначається тими об'єктивними обставинами, в яких опинилась наша держава. З початком російсько-української війни у 2014 році та переростанням її в широкомасштабне вторгнення у 2022 році питання національної безпеки, оборони та розвитку оборонних індустрій почали ставати першочерговими для української держави. Водночас слід констатувати, що правове забезпечення відповідних правовідносин суттєво відстає від їх фактичного змісту.

Радикальне збільшення чисельності Збройних Сил України, Національної гвардії України та інших складових Сил оборони України, проведення мобілізаційних заходів неминуче спричинили зростання проблем правничого характеру в сфері національної безпеки та оборони. Так, на порядок зросла кількість військових кримінальних правопорушень, в першу чергу, самовільного залишення військової частини (СЗВЧ) та дезертирства. За даними Міністра оборони України, станом на січень 2026 р. у СЗВЧ перебувало понад 200 тис. осіб [1], що перевищує чисельність збройних сил Великої Британії. Також значною є кількість інших військових кримінальних правопорушень, таких як непокора, невиконання наказу тощо.

Ненабагато кращою є ситуація і в адміністративно-деліктній сфері. Так, за перший квартал 2026 р. судами України (згідно з даними Єдиного державного реєстру судових рішень) винесено 17 845 постанов у справах про адміністративні правопорушення щодо військових адміністративних правопорушень (Глава 13-Б КУпАП) [2].

Вказані обставини та їх вплив на внутрішню стійкість в українському суспільстві ставлять перед вітчизняним державним апаратом цілком конкретну вимогу належного правового реагування. Таке реагування має включати в себе не лише притягнення винних до відповідальності (дисциплінарної, адміністративної чи кримінальної), а й належне встановлення причин та умов таких правопорушень. При цьому важливим аспектом такого реагування є поєднання принципів професійності та об'єктивності у правозастосуванні.

Організаційно-правовим механізмом для забезпечення належного дотримання законності у сфері національної безпеки та оборони є військова юстиція. Зазначене явище в переважній більшості сприймається як «органи військової юстиції», тобто суто в інструментальному плані. При цьому в українській науці акцентується увага на практичному значенні таких органів.

Натомість, в даній статті пропонуємо, власне, теоретичне бачення та розуміння такого явища, як військова юстиція в контексті забезпечення правопорядку в системі національної безпеки та оборони.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями військової юстиції в українській правовій науці займалися чимало вчених, зокрема М. В. Беланюк, П. П. Богуцький, В. О. Вдовитченко, М. З. Луців, С. М. Мельник, Б. Б. Мельниченко, В. Г. Пилипчук, М. І. Хавронюк тощо. Праці перелічених фахівців стали доктринальною основою цієї статті. Водночас тематика військової юстиції у процесах запобігання та протидії злочинності є надзвичайно широкою, адже в умовах широкомасштабної війни проблеми у секторі безпеки та оборони надзвичайно актуалізуються. Крім того, було проаналізовано законопроєктну роботу українського парламенту та констатовано неналежний рівень зацікавленості законотворців у розвитку аналізованої сфери.

Метою статті є дослідження теоретичних засад функціонування військової юстиції як складової частини системи протидії злочинності в секторі безпеки та оборони. Поставлена мета реалізується в таких завданнях: 1) встановити теоретичні ознаки військової юстиції у державному механізмі протидії злочинності; 2) визначити особливості сектору безпеки та оборони як предмета охорони засобами військової юстиції; 3) встановити особливості законотворчої діяльності щодо розбудови системи органів військової юстиції; 4) проаналізувати актуальний та корисний для України зарубіжний досвід функціонування військової юстиції, насамперед серед країн Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу. Національна безпека України є поняттям, яке має досить велику кількість вимірів, аспектів та компонентів, які, незважаючи на різні сфери суспільних відносин, є тісно взаємопов'язаними і взаємообумовленими. Так, у найбільш загальному розумінні національна безпека являє собою певний стан, ступінь захищеності найбільш важливих інтересів особи, суспільства та держави. Як зазначають Б. Мельниченко та Н. Фігель, національна безпека – це «багаторівневе й багатокомпонентне явище, що відображає стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від реальних і потенційних загроз. Вона тісно пов'язана з усіма аспектами життя людини, суспільства і держави та є складовою їх існування і розвитку» [3]. Виходячи з цього, вона зумовлюється безпекою в усіх найбільш важливих сферах суспільного життя і державного регулювання – компонентах цього явища. Зокрема, такими є громадська безпека, обороноздатність та національна безпека як дещо вуж-

чі поняття, що охоплюють відносини у сфері забезпечення конституційного ладу та територіальної цілісності.

Такий стан захищеності найважливіших цінностей та інтересів особи, суспільства і держави залежить від державної політики у різних сферах, яка й покликана забезпечувати належний рівень захисту прав, свобод та інтересів людей. І в умовах воєнного стану, збройної агресії і постійної загрози з боку окупаційних військ та держави-агресора одне із чільних місць у національній політиці посідає державна політика у сфері безпеки та оборони України. І така політика має реалізуватися за допомогою органів військової юстиції, діяльність яких, на жаль, є наразі недостатньо ефективною.

Але на сьогодні, по суті, військова юстиція як система відповідних державних органів в Україні відсутня. Наприклад, військові суди були ліквідовані у 2010 р.; військова прокуратура – у 2012 р. Її замінила Спеціалізована прокуратура у сфері оборони. Наразі наявна лише Військова служба правопорядку, яка не наділена достатніми повноваженнями для вирішення питань регулювання відносин у військовій сфері, зокрема щодо досудового розслідування кримінальних правопорушень. Що ж стосується адміністративних правопорушень, то вона займається лише тими, що вчиняються військовослужбовцями ЗСУ. У свою чергу, щодо військовослужбовців СБУ, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби, Державної спеціальної служби транспорту тощо повноважень вона не має [4]. Такий стан речей у сфері діяльності військової юстиції негативно впливає на реалізацію основних завдань щодо забезпечення безпеки та оборони нашої країни. В умовах реальних бойових дій на території нашої країни, стрімкого збільшення кількості військових і, відповідно, військових злочинів, активізації в цілому всієї організованої злочинності це вимагає актуалізації діяльності державних органів та структур, науковців та практиків щодо відновлення в Україні військової юстиції в цілому.

Вказане зумовлює увагу науковців, практичних працівників щодо доцільності поновлення органів військової юстиції як окремих взаємопов'язаних складових механізму регулювання відносин у військовій сфері. Їх діяльність має бути законодавчо врегульована, а тому розробляються і вносяться на розгляд відповідні законопроєкти. Так, зокрема, були підготовлені і подані на розгляд до Верховної Ради України проєкти законів:

– Щодо удосконалення організаційно-правових засад діяльності Служби безпеки України (№ 3 196-д від 26.10.2020 р., який 28.01.2021 р. прийнято в першому читанні;

– Про Державне бюро військової юстиції (№ 6 569 від 28.01.2022 р.; 03.06.2024 р. профільним Комітетом надано висновок про відхилення);

– Про організаційно-правові основи побудови та функціонування Військової юстиції України (№ 10 042 від 13.09.2023 р.; 03.09.2024 р. знято з розгляду);

– Щодо удосконалення діяльності органів прокуратури в умовах збройної агресії проти України (№ 7 058 від 16.02.2022 р.; 15.04.2022 р. ветовано Президентом України);

– Щодо забезпечення діяльності спеціалізованих військових прокуратур (№ 7 576 від 21.07.2022 р.; 22.07.2022 р. надано для ознайомлення);

– Щодо забезпечення діяльності спеціалізованих військових прокуратур (№ 7 576–1 від 05.08.2022 р.; 09.08.2022 р. надано для ознайомлення);

– Про Військову поліцію (№ 6 569-д від 31.05.2024 р.; 19.06.2024 р. прийнято за основу (по теперішній час));

– Про внесення змін до КУпАП, КК та КПК України щодо запровадження діяльності Військової поліції (№ 6 570-д від 31.05.2024 р.; 19.06.2024 р. прийнято за основу (по теперішній час));

– Щодо функціонування військових судів (№ 13 048 від 27.02.2025 р.; 04.03.2025 р. надано для ознайомлення);

– Щодо створення та діяльності організації військових судів (№ 13 048–1 від 11.03.2025 р.; 13.03.2025 р. надано для ознайомлення).

Як зазначає М. І. Хавронюк, «жоден із них не було ініційовано і жоден із них не став законом» [4]. Тож тут цілком логічно постають запитання: що являє собою військова юстиція і що зумовлює необхідність її створення в Україні? Чим же конкретно зумовлена потреба у військовій юстиції в Україні в цілому?

Логічно, що у країні, яка перебуває в стані миру, якій не загрожує зовнішня агресія та внутрішні масові збройні конфлікти, потреба у військовій юстиції не є такою гострою, ба більше – вона прак-

тично відсутня. І якщо навіть окремі складові системи військової юстиції існують, вони виконують функції відповідних цивільних органів. По-іншому постає питання існування такої юстиції у період, коли країна стає об'єктом військової агресії іншої держави. Тому в Україні питання відновлення військової юстиції з початком збройної агресії російської федерації і окупації частини її території, а тим більше – з початком повномасштабного вторгнення і введення воєнного стану, кратним збільшенням кількості військовослужбовців та військових формувань, стало надзвичайно гостро, потребуючи свого розв'язання. Адже стрімке зростання кількості військовослужбовців потягло за собою відповідне зростання кількості військових кримінальних правопорушень. Це, у свою чергу, актуалізувало необхідність у слідчих, прокурорах, суддях, адвокатах, які мають глибокі спеціалізовані знання щодо військових статутів та іншого військового адміністративного і кримінального законодавства, питань ведення бойових дій, використання озброєння тощо [5]. І навіть після завершення воєнних дій і скасування воєнного стану в Україні потреба у відповідних органах не зникатиме, оскільки залишатиметься потреба в юридичному забезпеченні боєздатності ЗСУ та врегулюванні відносин у військовій сфері.

Доцільно почати із розуміння сутності та значення військової юстиції, системи її органів і сфери їх діяльності. У найбільш загальному розумінні військова юстиція – це окрема правова підсистема у межах національної правової системи [6]. Військова юстиція визначається як правовий механізм, покликаний виконувати правоохоронну функцію у військових формуваннях та функцію правосуддя щодо військовослужбовців. Вона має складатися із спеціалізованих органів правопорядку; прокуратури, органів виконання покарань та пробації; адвокатів, які здійснюють захист військовослужбовців від кримінального обвинувачення та їх представництво в суді; судів загальної юрисдикції, які розглядають справи про кримінальні та адміністративні правопорушення, вчинені військовослужбовцями; органів відповідної інфраструктури кадрового, фінансового, інформаційного, науково-методичного, криміналістичного, військового та іншого забезпечення [5].

Згідно із визначенням, наведеним у проєкті Закону України «Про організаційно-правові основи побудови та функціонування Військової юстиції України» №10 042 від 13.09.2023 р., система військової юстиції України «складається із сукупності державних органів, побудованих за нормами, принципами і стандартами НАТО, в рамках реформи в сфері сектору безпеки і оборони та правосуддя, а також з правової системи, що має визначену законодавством нормативну, спеціалізовану інституційну складові та діє, використовуючи правові засоби, відповідно до встановлених законом процедур у секторі безпеки та оборони для забезпечення правосуддя й захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від воєнних загроз» (ст. 1 Розділу І проєкту) Відповідно, систему органів військової юстиції складають: військова поліція; військова контррозвідка та орган досудового розслідування державного органу спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України; військова прокуратура; військова адвокатура; військовий суд (ст. 4 Розділу ІІ проєкту) [7].

Очевидно, що сутність військової юстиції практично розуміється однаково, так само як і система її органів, покликаних реалізувати її основні функції для досягнення поставленої перед нею мети. Як зазначається у відповідних джерелах, її метою є «збереження дисципліни, належного порядку в збройних силах та забезпечення їх боєздатності» [8, с. 3], щоб гарантувати високий рівень обороноздатності в цілому [5]. Відповідно до визначеної мети однією з функцій військової юстиції є досягнення справедливості, а не просто забезпечення належного порядку та високого рівня дисципліни [9]. Вказують й інші функції військової юстиції: запобігання, виявлення, припинення кримінальних, адміністративних, дисциплінарних правопорушень військовослужбовців; розслідування правопорушень, вчинених військовослужбовцями; розшук і затримання військовослужбовців, які порушують порядок несення військової служби (самовільне залишення військової частини, ухилення від виконання кримінального покарання); виконання кримінальних покарань та адміністративних стягнень щодо військовослужбовців [5]. Як нам видається, вони дуже тісно пов'язані із попередньо вказаною та навіть випливають із її сутності.

Доцільність функціонування кримінальної юстиції у країні, яка перебуває в умовах воєнного стану з 2022 року, не викликає сумнівів. Це підтверджується тим фактом, що навіть у тих країнах, які не перебувають у стані війни / воєнному стані, військова юстиція в цілому (або принаймні її окремі органи) існують і виконують свої функції.

Зазначається, що, виходячи із зарубіжного досвіду, військова юстиція, її система є однією із ключових складових національної безпеки досить великої кількості країн [10]. Як таких міжнародних стандартів щодо побудови та функціонування військової юстиції не існує, тому кожна країна має право сама для себе обирати форму та специфіку військової юстиції та її окремих органів. У спеціальних джерелах зазначається, що органи військової юстиції функціонують у понад 60 країнах світу, серед яких багато держав НАТО [5].

Наприклад, військова юстиція діє в таких країнах, як: Ізраїль (функціонують переважно такі органи військової юстиції, як військові суди, що діють в межах Армії Оборони Ізраїлю (ЦАХАЛ)) [10]; Канада (у системі кримінальної юстиції діють військові прокуратури (Канадська служба військової прокуратури), у складі якої працюють, у тому числі, й юристи, що вивчають справи і встановлюють, чи є обґрунтованою перспектива засудження військовослужбовця; військова поліція як складова Збройних Сил Канади; 5 типів військових судів (загальні, дисциплінарні, спеціальні, звичайні, апеляційні), що підпорядковані Верховному Суду Канади) [11, С. 57–64]; Республіка Болгарія (діють три військові місцеві суди і один військовий апеляційний, що підпорядковані Вищій судовій раді та юрисдикція яких визначається кримінальним процесуальним законодавством; три військові окружні прокуратури та одна військова апеляційна прокуратура; військова поліція, яка здійснює оперативно-розшукову діяльність, діяльність із запобігання, розслідування та розкриття кримінальних правопорушень військовослужбовців, військових авіаційних інцидентів та аварій) [12]; Республіка Польща (існують окремі органи військової юстиції (прокуратура, поліція і суди. Крім того, передбачена дволанкова система військових судів – військові суди гарнізонів та військові окружні суди (суди апеляційної інстанції). У системі органів прокуратури діють чотири управління з військових справ в окружних прокуратурах та дванадцять відділів з військових справ у районних прокуратурах, а також одним із заступників Генерального прокурора є заступник Генерального прокурора з військових справ. Військова поліція (жандармерія) – окремий спеціалізований правоохоронний орган, що є складовою частиною Збройних Сил Республіки Польща) [13]; Румунія (діє розгалужена система органів, що здійснюють правосуддя у військовій сфері (військові суди; територіальний військовий трибунал (Бухарест); військовий апеляційний суд (Бухарест); районні військові суди; військові суди, які мають статус військової частини), а також Дирекція військових судів та Управління військових судів, що є структурними частинами Міністерства національної оборони Румунії) [14]; США (військова юстиція діє на основі Кодексу військової юстиції (правосуддя), прийнятого у 1950 р., який «забезпечує незалежне слідство, прокуратуру та судочинство, а система апеляції та захисту прав підсудних забезпечує баланс між дисципліною та правами людини». Тут діють дисциплінарні військові суди (розглядають справи про незначні правопорушення військовослужбовців); спеціальні військові суди (розглядають справи про малозначущі та тяжкі злочини військовослужбовців, але певним чином обмежені у призначенні покарання), загальні військові суди (розглядають справи про всі злочини військовослужбовців, а також цивільних осіб, що перебувають на службі у Збройних Силах США), військово-апеляційні суди Збройних Сил США) [5].

Також варто зауважити, що досить велика кількість країн не мають спеціальних органів військової юстиції і спеціалізованих військових судів, а тому всі військові правопорушення підпадають під юрисдикцію цивільних судів та органів правопорядку. Як приклад дослідниками наводиться Федеративна Республіка Німеччина, де відсутні постійно діючі військові суди. У свою чергу, переважна більшість країн пострадянського простору після здобуття незалежності скасували військові суди, військові прокуратури, військові служби правопорядку тощо [8, С. 8–9]. І, відповідно, будь-які військові правопорушення розглядають цивільні структури.

Незважаючи на такий досить неоднозначний підхід в інших країнах щодо наявності і функціонування військової юстиції та її окремих складових, ми все ж таки вважаємо, що Україна потребує створення цих органів, адже відсутність військової

юстиції та спеціального закону, який регламентуватиме їх діяльність, є суттєвим недоліком.

Висновки. На підставі викладеного слід констатувати, що поняття «військова юстиція» може трактуватися як у широкому (доктринальному), так і у вузькому (інструментальному) розумінні. При цьому у широкому (доктринальному) розумінні військова юстиція є елементом державного механізму забезпечення правопорядку в секторі національної безпеки та оборони України, спрямованим на запобігання та протидію правопорушенням (адміністративним та кримінальним) у цій сфері, а також на захист прав, свобод та законних інтересів учасників відповідних правовідносин

Військова юстиція у вузькому (інструментальному) розумінні являє собою систему окремих спеціалізованих органів, покликаних урегульовувати та охороняти правові відносини в окремому державному секторі – секторі безпеки та оборони України. І доцільність створення будь-якого окремого органу військової юстиції в Україні потребує додаткової аргументації і більш глибокого вивчення, у тому числі й кількісно-якісних показників відповідних кримінальних правопорушень.

Законодавцю необхідно передусім розглянути питання щодо створення в Україні повноцінної військової поліції та військової прокуратури як органів, що володіють належною кваліфікацією для протидії військовим кримінальним правопорушенням, а також іншим суспільно небезпечним діянням у секторі безпеки та оборони.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ:

1. 200 тис. військових самовільно залишили місце служби. Zahid.net. URL: https://zaxid.net/200_tis_viyskovih_samovilno_zalishili_mistse_sluzhbi_n1628008 (дата звернення – 15.04.2026)
2. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua (дата звернення – 15.04.2026)
3. Мельниченко Б., Фігель Н. Основні підходи до розуміння поняття «національна безпека». *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки». № 2 (30), 2021.* DOI: http://doi.org/10.23939/law2021.30.068 (дата звернення – 15.04.2026)
4. Хавронюк М. Щодо системи військової юстиції. URL: https://uplan.org.ua/shhodo-systemy-vijskovoyi-yustycziyi/
5. Військова юстиція України. Зелена книга. Парламентський центр та Лабораторія законодавчих ініціатив. 2024. URL: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2024/06/lab-green-book-15-07-2024.pdf (дата звернення – 15.04.2026)
6. Богуцький П., Назарчук І.. Чи вдасться Україні розбудувати повноцінну систему військової юстиції? // Юридична газета online, 23 січня 2024. URL: https://yur-gazeta.com/interview/chi-vdastsya-ukrayini-rozbuduvati-povnocinnu-sistemu-viyskovoyi-yusticiyi.html (дата звернення – 15.04.2026)
7. Про організаційно-правові основи побудови та функціонування Військової юстиції України. Проєкт Закону України від 13.09.2023 № 10042. URL: https://ips.ligazakon.net/document/JI09943A?an=2 (дата звернення – 15.04.2026)
8. Військова юстиція в Україні: історичний аспект; міжнародний досвід; проблематика становлення та перспектив в Україні; сучасне правове регулювання; особливості та виклики воєнного стану. К.: ВД «Професіонал», 2024. 446 С.
9. Rachel E. VanLandingham, Dr. Grazvydas Jasutis, Kristina Cernejute. Military Justice. URL: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/MilitaryJusticeFundamentals.pdf (дата звернення: 15.04.2026)
10. Беланюк М. В. Теоретичне визначення поняття «військова юстиція» в Україні. *Інформація і право. № 2 (53).* 2025. DOI: https://doi.org/10.37750/2616–6798.2025.2(53).334262 (дата звернення: 15.04.2026)
11. Мельник С. Система військової юстиції в країнах членах НАТО: теоретичні та практичні аспекти. *Система військової юстиції у забезпеченні національної безпеки України: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції / Упорядники: Пилипчук В. Г., Коваль В. П., Богуцький П. П., Беланюк М. В., Дорогих С. О., Доронін І. М., Радзієвська О. Г.* – К.: Видавничий дім «АртЕк». 2019. 358 С.
12. Луців Микола. Військова юстиція: Болгарія та Україна. *Українське право. 16.06.2021.* URL: https://vpzhr.gp.gov.ua/ua/publication_media.html?_m=publications&_t=rec&id=298078&fp=20&s=print (дата звернення: 15.04.2026)
13. Вдовитченко В. Організація правоохоронної діяльності у сфері оборони: досвід Республіки Польща для України. Армія-inform, 27 квітня 2021. URL: https://vpzhr.gp.gov.ua/ua/publication_media.html?_m=publications&_t=rec&id=294024&fp=20 (дата звернення: 15.04.2026).

14. Савицький І. Система військової юстиції у світі та в Україні: аналіз та перспективи реформування. 2020. URL: https://resonance.ua/sistema-viyskovoi-yusticii-u-sviti-ta/ (дата звернення: 15.04.2026).
15. Військова юстиція в Україні: історичний аспект; міжнародний досвід; проблематика становлення та перспектив в Україні; сучасне правове регулювання; особливості та виклики воєнного стану. К.: ВД «Професіонал», 2024. С. 8–9.
16. Богуцький П. П. Воєнна політика і система військової юстиції: синергія воєнної безпеки. *Наука і оборона. 2022.* №1. С.10–15. DOI 10.33099/2618-1614-2022-18-1-10-15 (дата звернення: 15.04.2026).
17. Богуцький П. П. Система військової юстиції України: теоретико-прикладний аспект. *Інформація і право. 2023. №3 (46). С. 215–223* DOI: URL: https://il.ippi.org.ua/article/view/287256 (дата звернення: 15.04.2026).
18 Вдовитченко В. О. Система військової юстиції як частина військової організації України. *Вісник Національної академії прокуратури України.* 2019. №2. С. 16–27.
19. Пилипчук В. Г., Богуцький П. П., Беланюк М. В. Проблеми становлення системи військової юстиції України. *Вісник Національної академії правових наук України. 2024 р. №2, С. 96–113.* DOI https://doi.org/10.31359/1993-0909-2024-31-2-96 (дата звернення: 15.04.2026).

REFERENCES:

1. 200 thousand military personnel left their place of service without authorization. (2024, May 15). Zaxid.net. Retrieved from https://zaxid.net/200_tis_viyskovih_samovilno_zalishili_mistse_sluzhbi_n1628008
2. Unified State Register of Court Decisions. (n.d.). Retrieved from https://reyestr.court.gov.ua
3. Melnychenko, B., & Fihel, N. (2021). Basic approaches to understanding the concept of «national security». Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». Seriia: «Yurydychni nauky», 2(30). doi:10.23939/law2021.30.068
4. Khavroniuk, M. Regarding the system of military justice. UPLAN. Retrieved from https://uplan.org.ua/shhodo-systemy-vijskovoyi-yustycziyi/
5. Parliamentary Center & Laboratory of Legislative Initiatives. (2024). Military Justice of Ukraine. Green Paper. Retrieved from https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2024/06/lab-green-book-15-07-2024.pdf
6. Bohutskyi, P., & Nazarchuk, I. (2024, January 23). Will Ukraine succeed in developing a full-fledged military justice system? Yurydychna Hazeta online. Retrieved from https://yur-gazeta.com/interview/chi-vdastsya-ukrayini-rozbuduvati-povnocinnu-sistemu-viyskovoyi-yusticiyi.html
7. On organizational and legal foundations of the construction and functioning of the Military Justice of Ukraine, Draft Law of Ukraine No. 10042 (2023). Retrieved from https://ips.ligazakon.net/document/JI09943A?an=2
8. Military justice in Ukraine: Historical aspect; international experience; problems of formation and prospects in Ukraine; modern legal regulation; features and challenges of martial law. (2024). Kyiv, Ukraine: VD «Profesional».
9. VanLandingham, R. E., Jasutis, G., & Cernejute, K. (n.d.). Military Justice. DCAF. Retrieved from https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/MilitaryJusticeFundamentals.pdf
10. Belaniuk, M. V. (2025). Theoretical definition of the concept of «military justice» in Ukraine. Informatsiia i pravo, 2(53). doi:10.37750/2616–6798.2025.2(53).334262
11. Melnyk, S. (2019). Military justice system in NATO member countries: Theoretical and practical aspects. In V. G. Pylypchuk et al. (Eds.), Military justice system in ensuring national security of Ukraine: Conference proceedings (pp. 358). Kyiv, Ukraine: ArtEk.
12. Lutsiv, M. (2021, June 16). Military justice: Bulgaria and Ukraine. Ukrainske pravo. Retrieved from https://vpzhr.gp.gov.ua/ua/publication_media.html?_m=publications&_t=rec&id=298078&fp=20&s=print
13. Vdovytchenko, V. (2021, April 27). Organization of law enforcement activities in the field of defense: Experience of the Republic of Poland for Ukraine. Armia-inform. Retrieved from https://vpzhr.gp.gov.ua/ua/publication_media.html?_m=publications&_t=rec&id=294024&fp=20
14. Savytskyi, I. (2020). Military justice system in the world and in Ukraine: Analysis and prospects of reform. Retrieved from https://resonance.ua/sistema-viyskovoi-yusticii-u-sviti-ta/
15. Military justice in Ukraine: Historical aspect; international experience; problems of formation and prospects in Ukraine; modern legal regulation; features and challenges of martial law. (2024). Kyiv, Ukraine: VD «Profesional», pp. 8–9.
16. Bohutskyi, P. P. (2022). Military policy and military justice system: Synergy of military security. Nauka i oborona, (1), 10–15. doi:10.33099/2618-1614-2022-18-1-10-15
17. Bohutskyi, P. P. (2023). Military justice system of Ukraine: Theoretical and applied aspect. Informatsiia i pravo, 3(46), 215–223. Retrieved from https://il.ippi.org.ua/article/view/287256

18. Vdovytchenko, V. O. (2019). Military justice system as part of the military organization of Ukraine. Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy, (2), 16–27.
19. Pylypchuk, V. G., Bohutskyi, P. P., & Belaniuk, M. V. (2024). Problems of formation of the military justice system of Ukraine. Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy, 31(2), 96–113. doi:10.31359/1993-0909-2024-31-2-96

Armen NERSESIAN,
PhD in Law,
at the Department of Criminal Justice and Criminology Problems,
V. M. Koretsky Institute of State and Law
of the National Academy of Sciences of Ukraine
Senior Researcher,
e-mail: sabiry4@gmail.com
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-0890-283X

-MILITARY JUSTICE AS A COMPONENT OF THE FIGHT AGAINST CRIME IN UKRAINE

The article examines the issues surrounding the formation of military justice in Ukraine. The author defines military justice as an organizational and legal mechanism designed to ensure proper compliance with the rule of law within the sphere of Ukraine's national security and defense. It is established that, as of today, a comprehensive military justice system as a network of specialized state bodies is absent in Ukraine; in practice, only the Military Law Enforcement Service has been established, which possesses limited law enforcement functions in the military sphere. The author emphasizes the necessity of creating a proper military justice system in the context of the full-scale Russian invasion of Ukraine. Furthermore, even after the cessation of hostilities and the lifting of martial law, the need for such bodies will remain, as there will be a continued requirement for legal support of the Armed Forces' combat readiness and the regulation of legal relations in the military sector.

The article analyzes the primary draft laws regarding the restoration of military justice in Ukraine. It is highlighted that the Parliament's current legislative activity in this field is insufficient under present conditions. The author determines that the legislator should prioritize the establishment of a full-fledged Military Police and Military Prosecutor's Office as bodies possessing the necessary qualifications to combat military criminal offenses and other crimes within the security and defense sector.

Based on the analysis of scholarly works, it is determined that the concept of «military justice» can be perceived in both a broad (doctrinal) and a narrow (instrumental) sense. In the broad sense, military justice is an element of the state mechanism for ensuring law and order in Ukraine's national security and defense sector, aimed at preventing and countering offenses (administrative and criminal) in this area, as well as protecting the rights, freedoms, and legitimate interests of the participants in relevant legal relations. In the narrow (instrumental) sense, military justice represents a specific system of specialized bodies designed to regulate and protect legal relations within a distinct state sector – the security and defense sector of Ukraine. The expediency of creating each individual military justice body in Ukraine requires additional substantiation and deeper study, including the analysis of quantitative and qualitative indicators and the dynamics of criminal offenses in the security and defense sector.

Keywords: *justice, military justice, military offenses, war crimes, military police, military prosecutor's office, Defense Forces of Ukraine, martial law.*

Стаття надійшла до редакції: 14.04.2026 р.
Прийнята до друку: 13.05.2026 р.
Дата публікації (оприлюднення): 25.05.2026 р.